

MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA

im. Juliusza Słowackiego
w Tarnowie

K A Z N O D Z I E J S T W O
I
Ż Y W O T O P I S A R S T W O
P O L S K I E
N A P R Z E S T R Z E N I W I E K Ó W
W
Z B I O R A C H S P E C J A L N Y C H
M B P

informator

KAZNODZIEJSTWO
I
ŻYWOTOPISARSTWO
POLSKIE

NA PRZESTRZENI WIEKÓW

W

ZBIORACH SPECJALNYCH

M B P

MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA

im. Juliusza Słowackiego
w Tarnowie

T A R N Ó W 1995

25 (083.2) 1928 (420)

YW-527

/.../"A potomni, na tym pomniku, godnym naszej świętej sprawy napiszą te słowa: T u P o l a c y w y m o d l i l i P o l s k ę"

(Kazanie na XXVI rocznicę powstania narodowego w: "Kazania ..." Berlin 1872.)

Kaznodziejstwo to nieomal zupełnie zapomniana wspaniała karta naszej narodowej kultury. Kultury o wielkich tradycjach i wielkich nazwiskach. Owa sztuka oratorstwa doskonałego kojarzy się zdecydowanie z okresem staropolskim i niewątpliwymi w tym względzie osiągnięciami.

Zachowane do naszych czasów liczne drukowane teksty, będące odzwierciedleniem bogatego nurtu kaznodziejskiego minionych epok naznaczone są w wielu przypadkach niezwykle wysokim poziomem estetycznym wystąpień a także głębokim patriotyzmem i wiarą. Sztuka kaznodziejska to niewątpliwie kultura żywego słowa, którym wielcy bądź czasem zupełnie nieznani kaznodzieje operowali, chcąc umiejętnie dotrzeć do serc i świadomości swoich odbiorców. Sztuka kaznodziejska to również zapis reakcji na podniosłe momenty w życiu narodu i Kościoła, swoisty wyraz pielęgnowania wielkich tradycji; to zapis dni i zdarzeń to także wielka umiejętność "wzruszania" sumieniami ludzkimi, starająca się dotrzeć do ogramnej rzeszy anonimowych odbiorców i zasiać w nich ziarno niepokoju; zmusić owe rzesze ludzkie do zastanowienia się nad sobą, swoim życiem, nad sprawami ojczyzny, wiary i Kościoła.

Kaznodziejstwo polskie ma wspaniałe tradycje w dziejach narodu. Tradycje poparte pracą i talentem takich wybitnych

swojej epoki jak Piotr Skarga, Fabian Birkowski, Jan Kwiatkiewicz, Szymon Starowolski, Piotr Śliwicki, Jakub Wujek, Hieronim Kajsiewicz, Aleksander Jełowicki czy wreszcie błogosławiony, biskup Józef Sebastian Pelczar. Wszyscy ci ludzie i całe rzesze innych, często anonimowych kaznodziejów, poprzez swoją niestrudzoną działalność "słowa Bożego", dawali głęboki wyraz swej wiary do ojczyzny, wiary do Boga, uczyli, wskazywali, potępiali i nawoływali.

Działalność kaznodziejska doby staropolskiej to również gorące apele Piotra Skargi czy Fabiana Birkowskiego nawołujące do wzmocnienia władzy monarszej, to ciągłe wzywanie do naprawy Rzeczypospolitej poprzez stylizowane w duchu biblijnym obrazy przyszłej zguby i zatrąty państwa. W dziejach prozy kaznodziejskiej, przestrzeganie zasad umiaru i stosowności łączy się w wielu kazaniach z wielkim napięciem i siłą retorycznej perswazji z dążeniem do poruszenia tak czytelnika owych kazań, jak i ich bezpośredniego słuchacza.

Kaznodziejstwo to także płomienne odwoływanie się do uczuć patriotycznych, narodowych, a z czasem niepodległościowych, wyrażane często w słowach pełnych patosu i uniesień przez niemal kilka wieków i kilka pokoleń natchnionych mówców. Z nastaniem kolejnych epok literackich i historycznych, kaznodziejstwo polskie nieustannie towarzyszyło wszelkim podejmowanym wysiłkom utrzymania zbiorowej pamięci, będąc czynnikiem współtwórczym pewnego typu narodowej wyobraźni. W stale doskonalonej sztuce oratorskiej odcinały swoje znamię kolejne prądy literackie, dając pełne świadectwo nieprzemijających wartości humanistycznych i literackich. Ważną rolę w sztuce kaznodziejstwa pełnili m.in. wątki mesjanistyczne np. u H.Kajsiewicza, osadzone mocno w nurcie tradycji romantycznej, czy A.Jełowickiego, które mają charakter wielkich mów narodowych, nawiązujących do tradycji kaznodziejstwa staropolskiego.

W mowach i kazaniach A. Jełowickiego przewija się motyw obowiązku wobec ojczyzny, wobec jej wszelkich spraw. Ważnym i znaczącym nurtem w kaznodziejstwie polskim było również oratorstwo żałobne, które szczególnie uwypuklało (zwłaszcza w przypadku ludzi wybitnych), rolę wielkości jednostki i jej zasług w dziejach narodu, preferując wzorzec człowieka wyjątkowego, wrażliwego na cierpienie, wiernego ideałom objawiającym się w poświęceniu dla bliźnich i ojczyzny. W wielu przypadkach, w epoce staropolskiej właśnie mowy pogrzebowe były jedynymi źródłami na podstawie których uzyskiwano choćby niewielkie a często jedyne informacje dotyczące życia i działalności zmarłego. Mimo niewątpliwego panegiryzmu były one i są nadal nieocenionym źródłem cennych informacji o ludziach często zupełnie zapomnianych ich czynach i życiu.

Niewielki, prezentowany zbiór sztuki kaznodziejskiej, który eksponowany jest na wystawie w Miejskiej Bibliotece Publicznej, obejmuje właściwie najwybitniejsze nazwiska kaznodziejów i ich dzieła poczynwszy od przełomu XVI/XVII w. po pierwsze lata wieku XX. Ów zbiór kazań okolicznościowych, mów sejmowych, kazań pogrzebowych pochodzi ze zbiorów dawnej rodowej biblioteki XX Sanguszków z Gumnisk, świadcząc, iż były ongiś owe księgi kaznodziejskie nie tylko ozdobą na półce bibliotecznej, lecz w stałym użyciu. Niniejsza wystawa pt. "Kaznodziejstwo i żywotopisarstwo na przestrzeni wieków w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Tarnowie", jest niezwykłym potwierdzeniem, że wspaniała sztuka głoszenia kazań, mów okolicznościowych, wielka sztuka oratorstwa polskiego miała swoich odbiorców, zaś liczne glosy marginalne czynione odręcznie na kartach wielu starych ksiąg, świadczą, iż owe kazania i mowy były również z uwagą czytane.

W katalogu wystawy prezentowane są dzieła tych kaznodziejów, które znajdują się w zbiorach specjalnych Mieskiej Biblioteki Publicznej; katalog uzupełniony został bardzo skrótowymi biogramami najwybitniejszych kaznodziejów, których dzieła prezentowane są na niniejszej wystawie.

S. HYACINTHVS
ODROVASIVS

Principalis Hierarchatus Vniuersalis
REGNI POLONIAE PATRONVS
A SEDE APOSTOLICA DATVS
AB INDIGENATV NATVS
AB VNIVERSIS POLONIS ROGATVS
Per P. F. Dominicum Hydrychowicz
S. The. Praesentium Ord. Praedic.
Humili Calaneo Exaratus
A. D. 1687

JAKUB WUJEK

/ur. 1541, zm. 1597/

Jezuita, wybitny pisarz religijny, rektor wielu kolegiów jezuickich, wytrawny kaznodzieja, poeta, teolog.

Dorobek piśmienniczy i naukowy ks. Jakuba Wujka obejmuje publikacje biblijne, dogmatyczne, apologetyczne, kaznodziejskie i ascetyczne.

Ks. Jakub Wujek był twórcą znakomitego przekładu Biblii na język polski, którego autor dokonał z Wulgaty. Tekst tłumaczenia J.Wujka różnił się od dzisiejszej Wulgaty, bowiem prócz tekstu łacińskiego, został użyty również tekst grecki znajdujący się w poliglocie antwerpskiej z 1569 roku.

W swej pracy ks. Wujek korzystał z wydania Erazma z Rotterdamu; pomocą były też Biblia Leopolity oraz Biblia Brzeska. Biblia ks. J.Wujka ukazała się drukiem w 1599 roku w Krakowskiej typografii Łazarza Andrysowica. Dzieło któremu ksiądz J.Wujek poświęcił większą część swego pracowitego żywota i dzięki któremu na trwale wszedł do historii nie tylko teologii ale również literatury i nauki polskiej jest dziełem pomnikowym.

Ks. J.Wujek był również autorem Postylli katolickich, wielu kazań oraz prozatorskiego przekładu Psalterza Dawidowego z 1594 roku.

Ex libris
~~Joannis~~
Joannis Th
libri. Nou
septus a
suo Paroch

To West. Spring Labor
Bishop Tarnowski.

Wykłady Światey Ewangeliey / na
każda Niedziele / y na kaźde ſwieto / od
Adwentu aż do przenaſwietſzey Troyce.

By Mariae
donat.
240 int
1820

ST. JAMES

X. Kesiah

CVM GRATIA ET PRIVILEGI
S. R. M. Ad decennium.

bus. Fable. ... ad

PIOTR SKARGA

/ur. 1536, zm. 1612/

Jezuita, polemista katolicki, najznakomitszy polski kaznodzieja.

Początkowe nauki pobierał w rodzinnym Grójcu w latach 1552-1555; później studiował w Akademii Krakowskiej, W 1564 roku po przyjęciu święceń kapłańskich już jako kanonik lwowski rozpoczął działalność kaznodziejską. Po powrocie z Rzymu w 1569 roku poświęcił się działalności kontreformacyjnej a także organizowaniu placówek Towarzystwa Jezusowego w Polsce i filantropii (założył m.in. w Krakowie Bank Pobożny dla uchronienia uboższej ludności od lichwiarzy).

P.Skarga był kolejno kaznodzieją w Pułtusku, Jarosławiu, a następnie w Płocku, towarzysząc w podróżach królowej Anne Jagiellonce. Popierany i doceniany przez króla Stefana Batorego, swoją największą świetność jako kaznodzieja zyskał za rządów Zygmunta III Wazy, pełniąc nieprzerwanie obowiązki kaznodziei królewskiego przez 24 lata. Autor zbiorów kazań i pism polemicznych, największą popularność zdobył sobie "Żywotami Świętych".

Niekwestionowany autorytet w okresie porozbiorowym przyniósł P.Skardze traktat polityczny ujęty w formę "Kazań Sejmowych" wyd. w 1579 roku. Z wielką siłą, odwagą i ekspresją gromił Skarga główne wady życia politycznego i społecznego w Polsce, dając w nich również wyraz niecierpliwości wobec innowerców. Żarliwość i talent kaznodziejski Skargi a przede wszystkim plastyka pełnych grozy obrazów upadku politycznego grożącego Polsce, sprawiły, że w okresie rządów Zygmunta III Wazy otoczyła go aureola natchnionego proroka. Jego kazania to nie tylko największy kunszt oratorski, to również piękny pomnik prozy staropolskiej, wysoko oceniony przez historyków ostatnich trzech wieków.

X. PIOTR SKARPA PAWĘSKI

Członek Zgromadzenia Ojciec Jezuitów, urodzony 1536. r. w Górze na Mazowszu,
zmarły 27. września 1612. r. w Krakowie.

FABIAN BIRKOWSKI

/ur. 1566, zm. 1636/

Dominikanin, wybitny kaznodzieja przełomu XVI/XVII wieku, uważany przez historyków za drugiego po P.Skardze najsłynniejszego, polskiego kaznodzieję tego okresu.

Urodzony we Lwowie, w rodzinie mieszczańskiej w 1585 roku rozpoczął studia w Akademii Krakowskiej, które ukończył w 1593 r. uzyskując stopień magistra. Studia teologiczne odbył za granicą. Po powrocie do kraju pełnił obowiązki kaznodziei przy kościele św. Trójcy w Krakowie. O dużej już wówczas kulturze oratorskiej F.Birkowskiego świadczą "Orationes Ecclesiasticae", powstałe między 1594 a 1612 r. Obejmowały one mowy wygłaszane przez Birkowskiego w świątyniach krakowskich i lwowskich a także liczne mowy pogrzebowe, polemiczne i świąteczne. Rozgłos wybitnych zdolności oratorskich Birkowskiego zwrócił na niego uwagę króla Władysława IV Wazy. Do Warszawy przybył F.Birkowski już po ustąpieniu P.Skargi, którego śmierć w 1612 roku uczcił w mowie pogrzebowej. F.Birkowski towarzyszył królowi Władysławowi IV w jego licznych wyprawach wojennych jako kaznodzieja obozowy w latach 1617-1618, 1621, dedykując monarsze swe "Kazania na niedziele i święta". Niestrudzony w pracy kapłańskiej i kaznodziejskiej przed każdą bitwą zagrzewał do walki wojsko historyczną pieśnią "Bogurodzica". Swoje kazania okolicznościowe poświęcił F.Birkowski pamięci zmarłych, wybitnych Polaków m.in. P.Skargi, J.Zamoyskiego, F.Nowodworskiego, K.Chodkiewicza.

Współcześnie mu kaznodzieje wspominają o niestrudzonej wręcz działalności F.Birkowskiego m.in. w dniach zarazy morowej w Warszawie w 1624 roku, niestrudzenie przemawiał w kościele św.Jacka, otoczony chorymi i konającymi. W 1634 roku na własną prośbę powrócił do Krakowa, gdzie został przeorem zakonu dominikanów. Kazania i mowy F.Birkowskiego cieszyły się niesłabnącą popularnością a on sam wielkim autorytetem.

R. P. FR.

FABIANI
BIRCOVII, S. T. DOCT.

Ord. Prædicat. S. Dominici,

ORATIONES
ECCLESIASTICÆ

*Pro P. Burchardi cu. S. Crucis Praedicatori
In quibus Anno 26 Febr.*

Eiusdem Ordinis, tum & alij
VIRI SANCTI memorantur.

*Orationum Elenchum Lector inueniet post
Praefationem.*

PSAL: CL

Laudate Dominum in Sanctis eius: laudate
cum in firmamento virtutis eius.

Cum S. R. M. Gratia, & Privilegio,

CRACOVIAE,

Sumptibus Burchardi Kuikij Bibliopola,

Anno M. DC. XXII.

SZYMON STAROWOLSKI

/ur. 1588, zm.1656 /

Wybitny erudyta, teolog, polihistor, kaznodzieja.

Po ukończeniu nauki w Akademii Krakowskiej zwiedzał wraz z Januszem i Konstantym Ogstrogskimi Niemcy, Niderlandy, Hiszpanię, Francję i Włochy. Po powrocie do kraju wykładał filozofię i teologię w klasztorze cystersów w Wąchocku; był sekretarzem osobistym Jana Karola Chodkiewicza, hetmana wielkiego koronnego, a po jego śmierci (1624) udał się powtórnie za granicę jako opiekun małoletniego Aleksandra Koniecpolskiego i Stefana Sobieskiego. Obdarzony niepospolitą pamięcią i nerwem publicystycznym pozostawił Sz. Starowski po sobie sporą spuściznę literacko-naukową. W 1634 roku, w wieku 50 lat obrał na dalszą drogę życia stan duchowny, zostając wkrótce kantorem kolegiaty tarnowskiej a nieco później kaznodzieją katedry krakowskiej, zaś w 1654 roku kanonikiem katedralnym w Krakowie. W czasie zajęcia Krakowa przez Szwedów Sz. Starowski mimo sędziwego już wieku wykazał wiele odwagi i sił by godnie wywiązać się z roli administratora diecezji krakowskiej powierzonej mu zastępczo prze bpa Gębickiego, który uciekł z Krakowa wraz z kapitułą przed wojskami szwedzkimi. Z dużej spuścizny naukowej, zarówno o tematyce politycznej, historycznej czy literackiej na uwagę zasługują m.in. "Zbiory kazań", "Scriptorum Polonicorum Hecatontas ..." z 1626 roku, będącego pierwszym polskim słownikiem pisarzy, a także "Świątnica Pańska tj. kazania na uroczystości całego roku" (1681), "Monumenta Sarmatorum" (1655), "Sarmatiae Bellatores" (1631) i wiele innych w których Sz. Starowski wypełni ukazał swój nieprzeciętny talent erudyty i polihistora.

PIOTR HIACYNT ŚLIWICKI

/ur. 1705, zm. 1774/

Misjonarz, biograf, tłumacz, wydawca, kaznodzieja królewski.

Urodzony w Warszawie jako syn cześnika chełmskiego i pisarza skarbu koronnego, początkowe nauki pobierał w kolegium teatynów w Warszawie; w 1721 roku wstąpił do Seminarium Świętokrzyskiego, później zaś do Zgromadzenia Misjonarzy, odbywając dalsze studia filozoficzno-teologiczne. W 1728 roku przyjął święcenia kapłańskie rozpoczynając równocześnie wykłady z filozofii i teologii dogmatycznej w Seminarium Świętokrzyskim. P.H.Śliwicki był spowiednikiem króla Augusta II Mocnego, Augusta III, i Stanisława Poniatowskiego. Król Stanisław Leszczyński po swej drugiej elekcji mianował P.Śliwickiego swoim osobistym kaznodzieją. P.H.Śliwicki był człowiekiem światłym, dbającym o rozwój umysłowy i intelektualny w prowincjach misjonarskich; szczególną uwagę zwracał na stałe pogłębianie wiedzy zarówno swojej jak i wykładowców. Dzięki jego działalności w bardzo znacznym stopniu podniósł się poziom naukowy i intelektualny seminariów misjonarskich. Piotr H.Śliwicki był człowiekiem pełni rozmiłowanym w nauce; był przyjacielem Krzysztofa Kluka, doradcą Józefa Andrzeja Załuskiego, na którego m.in. wpłynął by ten nie sprzedawał "pro publico bono" swoich zbiorów, lecz udostępnił je ogółowi. P.Śliwicki był wizytatorem i superiorem św. Katarzyny; dzięki jego staraniom została ukończona budowa kościoła PW. św.Krzyża w Warszawie. W XVIII wieku P.Śliwicki należał do grona znanych i cenionych kaznodziejów swojej epoki.

JAN KWIATKIEWICZ

/ur. 27.XII.1629, zm. 23.III.1703/

Jezuita, teoretyk wymowy, teolog ascetyczny, dziejopis.

Urodzony w rodzinie szlacheckiej w Małopolsce, uczęszczał początkowo do szkół jezuickich; w 1645 roku wstąpił do nowicjatu jezuitów w Krakowie. Studia pedagogiczne odbył w Sandomierzu w latach 1647-1647; studia w zakresie filozofii scholastycznej odbył w Kaliszu w latach 1648-1651. Wykształcenie teologiczne otrzymał w kolegium poznańskim i w Pradze. W 1657 roku otrzymał święcenia kapłańskie. Był wykładowcą retoryki we Lwowie, Lublinie, Kaliszu i Jarosławiu. Jan Kwiatkiewicz był wybitnym retorem i zwoleńnikiem poprawnej wymowy, wydając w tym zakresie również podręczniki, w których wyłożył zasady i rodzaje wymowy, a ich praktyczne zastosowanie zawarł w zbiorze mów okolicznościowych "Phoenix rhetorum ... z 1672 r.

Dzieła O.J.Kwiatkiewicza z zakresu ascetyki, polemiki i kaznodziejstwa charakteryzowały się umiarem, głębią treści, poprawnością i czystością języka. W opinii współczesnych o J.Kwiatkiewicz uchodził za człowieka nader uczonego i prawego. W 1695 roku wydał w Kaliszu "Roczne dzieje kościelne od Roku Pańskiego 1198 ...", pracy, będącej kontynuacją "Rocznych dziejów"... innego znakomitego kaznodziei - PIOTRA SKARGI.

FLORIAN JAROSZEWICZ

/ur. 16.VIII.1694, zm. 1771 r./

Franciszkanin - Reformát, hagiograf, polemista, kaznodzieja.

Pochodził z rodziny mieszczańskiej. O młodości F.Jaroszewicza zachowały się bardzo skąpe informacje. W 1710 roku wstąpił do Małopolskiej Prowincji Reformatów w Sandomierzu. Studia filozoficzne odbył w Zamościu w latach 1712-1715, zaś teologiczne w Krakowie w latach 1715-1718. Był kolejno lektorem w Przemyślu, Lublinie i Jarosławiu. Bardzo czynny na polu kaznodziej-skim i badawczym, opracował F.Jaroszewicz w 1741 roku na polecenie generała Zakonu, historię Mało-polskiej Prowincji Reformatów z którą był zwią-zany.

Florian Jaroszewicz był również inicjatorem ob-szerpých "Annales Provinciae"; jego dziełem jest tom pierwszy, w którym obok przekazów pisanych została w pełni wykorzystana tradycja ustna. Był także redaktorem kodeksu ustawodawstwa partyku-larnego prowincji tzw. statutów.

O.Florian Jaroszewicz obok licznych dzieł w którym jednym z bardziej znanych jest "Matka Świętych Polska albo Żywoty Świętych i Błogosławionych ...", wyd. w Krakowie w 1767 roku, był też w swoim środo-wisku uznanym i czynnym kaznodzieją.

S W A D A

POLSKA y ŁACINSKA

álbo

MISCELLANEA ORATORSKIE

*Seymowe, Wesełne, Kancellaryjne, Listow-
ne, Kaznodziejskie, Pogrzebowe (Tom 1)
Statystyczne, Panegiryczne, Elogiarne,
Inskrypcyjne, y inne różne, w oboim
Języku Proza y wierszem.*

P R Z E Z

JANA OSTROWSKIEGO DANEYKOWICZA

Jego Królewskiej Mości Sekretarza i ino. Pana Przenośnego

Z E B R A N E *Sapientie, Rancie, w. 1. 1. 1.*

Ná dwa Tomy, to jest Polski, y Łaciński

PODZIELONE

adla pożytku y pochopu w kaźdey Materyi

Audytorow Eloquencyi

do Druku

PODANE

TOM PIERWSZY.

W L U B L I N I E

w Druarni J. K. M. Collegium Societatis JESU Roku Pańskiego 1745.

24 I 1745 - 24 254

HIERONIM KAJSIEWICZ

/ur. 1812, zm. 1873/

Zmartwychwstaniec, uczestnik powstania listopadowego, polityk emigracyjny, wybitny kaznodzieja patriotyczny XIX wieku.

Ukończywszy szkołę średnią w Sejnach studiował prawo w Uniwersytecie Warszawskim; będąc studentem prawa wiele czasu spędzał jednak na wykładach z literatury prowadzonych wówczas przez Kazimierza Brodzińskiego i Ludwika Osińskiego. W tym też czasie dał się poznać jako początkujący poeta i dramatopisarz.

H.Kajsiewicz wziął samorzutnie udział w szeregach powstania listopadowego w walkach pod Arsenalem; należał do akademickiej straży bezpieczeństwa, brał udział m.in. w walkach pod Stoczkim i Nową Wsią. Czterokrotnie ranny. Po upadku powstania w 1831 roku, ruszył jako reowalescent na tułaczkę emigracyjną do Francji. W 1833 roku wydał tomik "Sonetów", poświęcony tematyce powstańczej.

15 sierpnia 1835 r. wstąpił do seminarium duchownego w Paryżu przy Collège Stanislas i Collegium Romanum w Rzymie, gdzie w 1841 r. uzyskał stopień doktora. H.Kajsiewicz był współtwórcą Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego, którego przez kilka lat był przełożonym. Działal w Paryżu, Londynie, Monachium, a także w Wielkopolsce i w Krakowie. Zaprzyjaźniony z A.Mickiewiczem, zwalczał u niego towianizm, który uważał za herezję, a od 1842 roku H.Kajsiewicz jawnie podjął walkę z szerzącym się towianizmem. W wystąpieniach w kościele św. Rocha "objawił się jako kaznodzieja, jakiego w Polsce od czasów Skargi nie było" (St.Tarnowski). O.H.Kajsiewicz przemawiał do zgromadzonych bez zbędnej gestykulacji, potężnym modulowanym głosem odwołując się w poetycznych obrazach do uczuć słuchaczy. Wiele mów i kazań głoszonych przez H.Kajsiewicza miało charakter okolicznościowy; są wśród nich liczne mowy pogrzebowe, pochwalne i patriotyczne m.in. "O duchu narodowym i duchu rewolucyjnym", "Mowa pogrzebowa za duszę Franciszka jen. Morawskiego", "Mowa pochwalna na cześć św. Jozafata Kuncewicza" i wiele innych.

Kaznodziejstwo Kajsiewicza należy do kanonu najwybitniejszych tekstów o charakterze patriotycznym i żałobnym; niezwykle ważną rolę pełniły w nim wątki mesjanistyczne. Bardzo wysoko oceniał owe kazania za wartości literackie Stanisław Tarnowski, pisząc iż cechuje je "harmonijna konstrukcja, kunsztowne wstępy, bogata wyobraźnia i styl romantyczny".

Euāgelia w Niedożele wto- ra Abuentowa / ktora napisał Lufasz ſwiety w KKj. Rozdzieleniu ſwoim.

Dziś onego / mowil Pan Jezus do
zwolenników swoich : Beda znaki ná Słoń-
cu / y ná Księżycu / y ná Gwiazdach : á ná zie-
mi wciśnienie wielkie w ludzich / prze wzbu-
dzenie śmymu morskiego / y nawalności iego :
ták / że ludzie beda schnać przed strachem / y o-
czekawaniem (tych rzeczy) ktore przyda ná
wysstet świat. Abowiem mocy Niebieskie beda wzruszone : á
w ten czas wyszta Syná człowieczego / przychodzącego w oblo-
ku z mocá wielką / y z Chwałą. A gdy sie te rzeczy dzieć po-

Vita beatissimi Sta.

milai Cracouiensis episcopi. Nec nō legende sanctorū
Polonie Hungarie Bohemie Moranie Prussie et
Slesie patronorū In lombardica historia nō glente

ALEKSANDER ANDRZEJ JEŁOWICKI

/ur. 1804, zm. 1877/

Zmartwychwstaniec, rektor Polskiej Misji w Paryżu,
tłumacz, wydawca, pamiętnikarz, wybitny kaznodzieja.

Urodzony w Hubniku nad Bohem (Podole), początkowe nauki pobierał w domu pod okiem prywatnych nauczycieli; studiował filozofię w Krakowie i Warszawie gdzie uzyskał stopień magistra. Brał czynny udział w powstaniu listopadowym, będąc najczynniejszym powstańcem wołyńskim. Jako adiutant - sekretarz gen. B.Kołyszki dla którego już wówczas pisał mowy i odezwy, a także przemawiał w imieniu generała oraz odbierał przysięgę powstańców na wierność Ojczyźnie, której tekst sam ułożył. Po upadku powstania listopadowego A Jełowicki udał się na emigrację polityczną do Francji. W Paryżu był przez pewien czas sekretarzem Towarzystwa Naukowej Pomocy; należał też do Towarzystwa Litewskiego i Ziem Ruskich; był też wydawcą dzieł wielu poetów w tym A.Mickiewicza. W 1835 r. wraz z E.Januszkiewiczem i S.Dembowskim, A.Jełowicki otworzył drukarnię i księgarnię polską w Paryżu, redagując "Rocznik Emigracji Polskiej" i "Kalendarz Pielgrzymstwa Polskiego".

Do seminarium duchownego wstąpił w 1838 roku otrzymując święcenia kapłańskie w 1841 roku. W 1842 r. A.Jełowicki wstąpił do Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego, przyjmując święcenia zakonne w 1846 roku. O.A.Jełowicki był przełożonym paryskiej misji Zgromadzenia, zarządzając m.in. kościołem Wniebowzięcia NMP (skupisko polskiej emigracji w Paryżu). Po wybuchu powstania styczniowego opowiedział się po jego stronie wygłaszając m.in. patriotyczne kazania, był też autorem kilku wierszy powstańczych popularnych w kraju. Na rzecz powstania w 1863 r. współpracował z K.C.Norwidem a po upadku powstania, uznał zryw narodowy w 1863 roku "za narodową i religijną klęskę".

A. Jełowicki był też uznanym tłumaczem szeregu dzieł religijnych na język polski, w tym Tomasza a Kempis "O naśladowaniu Chrystusa", czy I.Loyoli "Ćwiczenia duchowne".

O.A.Jełowicki pozostawił po sobie bogatą korespondencję, wspomnienia, liczne mowy pogrzebowe i okolicznościowe, które stanowią pomnikową reprezentację gatunku z okresu niewoli mając wielokrotnie charakter wielkich mów narodowych.

A.Jełowicki był postacią nietuzinkową i jednym z najwybitniejszych mówców XIX stulecia; poświęcali mu swoje wiersze C.K.Norwid, B.Zaleski, zaś St.Wyspiański upamiętnił jego postać w "Legionie".

PATRIARCHA

PROPHETA

Postylle Rátholi.

Gney o Swietych
Cześć Wtora Letnia.

W kthorey sie żawie.
raia Kazania ná Swiethá
Panny Márey/ Apostolow/ Mę-
żennikow y innych Swietych/ Kto-
rych swieta Kościol zwył obcho-
dzić: počawšy od s. Janá Křci-
ciela/ až do Adwentu.

Pris tegoš D. Jákuba Wylá ; Wagy-
wca/ Theologá Societatis IESV.

Cum Gratia & Privil: S. R. M

W Křákovie/
W Drukárni Siebenycherowey:
Roku Pánst: 1584. ual. 2.

APOSTOLI

MARTYRES

CONFESSORES

VIRGINES

VIDE

SOLI DEO GLORIA

INNOCENTES

JÓZEF SEBASTIAN PELCZAR

/ur. 1842, zm. 1924/

Biskup przemyski, historyk kościoła, znawca prawa kanonicznego, wybitny kaznodzieja.

Urodzony w Korczynie k/Krosna, uczęszczał do gimnazjum w Rzeszowie. W 1858 roku wstąpił do seminarium duchownego w Przemyślu; studiował teologię i prawo w Wiedniu i Rzymie. Był również wykładowcą teologii pastoralnej i prawa kanonicznego. W 1872 roku odbył podróż do Ziemi Świętej; od 1877 r. mianowany wykładowcą historii kościoła i prawa kanonicznego w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W 1899 roku J.S.Pelczar został mianowany biskupem tytularnym Miletopolis i sufraganiem przemyskim, konsekrowany 19 marca 1899 r. Bp J.S.Pelczar objął diecezję przemyską w 1900 roku; pośród wielu jego inicjatyw wyróżniały się m.in. restauracja katedry przemyskiej, założenie miesięcznika "Kronika Diecezji Przemyskiej", utworzenie muzeum i biblioteki diecezjalnej a także wielu instytucji charytatywnych. W dorobku naukowym bpa Pelczara, szczególne miejsce zajmuje "Zarys dziejów kaznodziejstwa w kościele katolickim". Olbrzymi dorobek oratorski, bardzo różnorodny obejmuje m.in. kazania przygodne np. "Kazanie na dwusetną rocznicę zwycięstwa pod Wiedniem miane dnia 12 września 1833 roku w katedrze krakowskiej", "Kazanie na pięćsetną rocznicę chrztu Jagiełły, miane w katedrze krakowskiej 15 lutego 1886 roku", a także liczne mowy pogrzebowe wśród nich m.in. za duszę Seweryna Goszczyńskiego, Józefa Szujskiego, Adama Mickiewicza i wielu innych. Bp Sebastian Pelczar był jednym z najwybitniejszych kaznodziejów przełomu XIX/XX stulecia; jego okolicznościowe wystąpienia były stylistyczne i zwięzłe, precyzyjne w przestrzeganiu reguł sztuki retorycznej. Odznaczały się klarownością wywodu i rozległą erudycją; charakterystyczne dla galicyjskiego oratorstwa zalecały wierność wobec tradycji i stałych wartości. Jego kazania nasycone dydaktyzmem podkreślały znaczenie ładu, umiaru, poświęcenia i wypełniania obowiązku wobec Ojczyzny, bliźnich i wobec Boga.

KAZNODZIEJSTWO I ŻYWOTOPISARSTWO POLSKIE

NA PRZESTRZENI WIEKÓW

w zbiorach Miejskiej Biblioteki Publicznej w Tarnowie

/ wybór literatury z Oddziału Starych Druków M B P/

WIEK XVI

1. JAN DŁUGOSZ

Vitae Beattissimi Stanislai ...

Kraków, Druk. J.Haller, 1511

2. DOMINIK FRYDRYCHOWICZ

Żywot Św. Jacka Odrowąża ...

Kraków, /br.dr./, /r.wyd./

3. JAKUB WUJEK

Postilla Catholica ...

Poznań, Druk. J.Wolrab, 1579

4. JAKUB WUJEK

Postilla Catholica to jest Kazania ...

Kraków, Druk. M.Siebeneycher, 1584

WIEK XVII

5. FABIAN BIRKOWSKI

Kazania na niedziele i święta doroczne ...
Kraków, Druk. A.Piotrkowczyk, 1623

6. FABIAN BIRKOWSKI

Orationes Ecclesiasticae ...
Kraków, Druk. B.Kuikius, 1622

7. FABIAN BIRKOWSKI

Kazania obozowe o Bogarodzicy.
Kraków, Wyd. Bibl. Polskiej, 1858 (wyd. XIX w.)

8. FABIAN BIRKOWSKI

Sześć kazań księdza Fabiana Birkowskiego ...
Sanok, Druk. K.Pollak, 1856 (wyd. XIX w.)

9. JAN KROSNOWSKI

Pochodnia Słowa Bożego w Kazaniach Niedzielnich ...
Lublin, Druk. Kolegium Jezuitów, 1689

10. JAN KWIATKIEWICZ

Roczne Dzieje Kościelne od Roku Pańskiego 1198 ...
Kalisz, Druk. Kolegium Jezuitów, 1695

11. BAZYLI RYCHLEWICZ

Kazania Począwszy Od Adwentu Aż Do Wielkiejnocy...
Kraków, Druk. M.Schedel, 1698

12. PIOTR SKARGA

Kazania Przygodne ...
Kraków, Druk. A.Piotrkowczyk, 1610

13. PIOTR SKARGA

Upominanie Do Ewangelików y Innych ...
/br.m.wyd. i r.wyd./

14. PIOTR SKARGA

Zawstydzenie Nowych Arianów i Wyzwanie Ich Do Pokuty...
Kraków, Druk. M.Lob, 1608

15. PIOTR SKARGA

Kazania Sejmowe ...
Kraków, br.dr., 1857 (wyd. XIX w.)

16. PIOTR SKARGA

Żywoty Świętych ... Kazania Krótkie ...
Wiedeń, br.dr., 1860 (wyd. XIX w.)

17. SZYMON STAROWOLSKI

Arka Testamentu Zamykająca W Sobie Kazania ...
Kraków, Druk. K.Schedel, 1648-1649

18. SZYMON STAROWOLSKI

Monumenta Sarmatorum ...
Kraków, Druk. Dziedzice F.Cezarego, 1655

19. SZYMON STAROWOLSKI

Świątelnica Pańska Zamykająca W Sobie Kazania ...
Kraków, Druk. k.Schedel, 1645

WIEK VIII

20. REGINALD BIENKIEWICZ

Godny Patron, Sprawiedliwy Sędzia ...
Częstochowa, Druk. Jasna Góra, 1747

21. DOMINIK BZONOWSKI

Umbra Najjaśniejszych Splendorów ... Słowa Bożego ...
/br.m. i dr./, 1772

22. FLORIAN JAROSZEWICZ

Matka Świętych Polska albo Żywoty Świętych ...
Kraków, Druk. St.Stachiewicz, 1767

23. FLORIAN JAROSZEWICZ

Stare Błędy Światowej Mądrości ...
Lwów, Druk. św.Trójcy, 1771

24. JAN DANAYKOWICZ OSTROWSKI

Swada Polska y Łacińska, albo Miscellanea Oratorskie,
Sejmowe, Kaznodziejskie, Pogrzebowe ...
Lublin, Druk. Kolegium Jezuitów, 1745

25. STANISŁAW SZEMBEK

Zebranie Kazań na Wielką Noc, Boże Narodzenie ...
Braniewo, Druk. Kol.Jezuitów, 1726

26. ADRIAN SERAJEWICZ

Kazania o Męce Pańskiej na Pasyach Piątkowych ...
Lwów, br.dr., 1727

WIEK XIX/XX

27. HIERONIM KAJŚIEWICZ

Kazania Przygodne ... T. 1-2

Berlin, Druk. B.Behr, 1870

/ na T.1 dedykacja od autora dla księcia
Władysława Sanguszki, Rzym, 20.II.1870/

28. HIERONIM KAJŚIEWICZ

O Duchu Narodowym i Duchu Rewolucyjnym ...

Paryż, Druk. L.Martinet, 1849

29. ALEKSANDER ANDRZEJ JEŁOWICKI

Moje Wspomnienia ...

Kraków, Druk. Sp.Wyd.Pol., 1891

30. JÓŻEF SEBASTIAN PELCZAR

Kazania na Uroczystości i Święta ...

Kraków, Druk. Sp.Wyd.Pol., 1897

31. JÓŻEF SEBASTIAN PELCZAR

Pius IX i Jego Pontyfikat ...

Kraków, Druk. Uniw.Jagiell., 1888

32. JÓŻEF SEBASTIAN PELCZAR

Życie Duchowne czyli Doskonałość Chrześcijańska ...

Tarnów, Druk. Z.Jeleń, 1892

MOWY I KAZANIA POGRZEBOWE

33. ANTONI BEJKOWSKI

Kazanie na pogrzebie Pawła Karola Lubartowicza Sanguszka.
Lublin, /br.dr./, 1751

34. FABIAN BIRKOWSKI

Kazania przygodne i pogrzebowe.
Kraków, /br.dr./, 1859 (wyd. XIX w.)

35. PIOTR ŚLIWICKI

Kazania na pogrzebie Pawła Karola Lubartowicza ...
Lublin, /br.dr./, 1751

36. JĘDRZEJ TOKARSKI

Kazanie pogrzebne przy złożeniu serca ...
Lublin, /br.dr./, 1751

KAZANIA

Począwszy od Adwentu,
aż do Wielkieynocy in-
clusivè, ná Niedziele,
Świętá Zbawiciela,
y iego Mátki.

MARYI PANNY.

OD PRZEWIELEBNEGO OYCA
BAZYLEGO RYCHLEWICZA,

Ordinis Minorum Conventual. FRANCISZKANA, Náuk wyzwolo-
nych y Piśmá S. DOKTORA, Prowíncyi Polskiey OYCA, *Theo-*
logiæ Morális w Konwencie Krakówkim przez Lat iedenasćie
LEKTORA y PROFESSORA.

Náwicksiá BOGU y iego Niepokalány PANNIE y MATCE, Oycu Pátryrsze
S. FRANCISZKOWI, S. ANTONIEMU, S. BONAWENTURZE,
KLARZE, y innym Świetym Zakonnym Pátronom honor y chwala.

Zá licencyą Przełożonych in lucem
w Roku Pánskim/1698.

W Y D A N E

W KRAKOWIE

w Drukárni MIKOŁAJA ALEXANDRA SIOŁKOWSKIEGO Ordín. Typog.

A R K A
TESTAMENTV,
 Zamykająca w sobie
K A Z A N I A
NIEDZIELNE
CAŁEGO ROKV.
 Na dwie Części rozdzielone:

Z których Pierwsza Część

PARS HYEMALIS

JEST RZECZONA

*Ex Libris Aulae Naxtem
pożycana Biblioteki przez
O Libris Naxtem
Biblioteki*

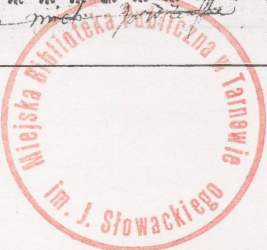
X. SZYMONA STAROWOLSKIEGO,
KANTORA TARNOWSKIEGO,

Ku pożytkowi y zbudowaniu duchownemu, nabo-
żnym Kátholikom

Valentini Wołski.
1771
Ant. J. Ant. J. Ant. J.
WYSTAWIONA.

W KRAKOWIE,

W Drukarnicy Krzysztofa Schedla, I. K. M. Typogr.
Roku Páńskiego, 1648.

420-524

Miejska Biblioteka Publiczna
w Tarnowie

CWoTiR

0230-000527-00